Глава 13

Напускане на новите земи и война срещу Райха

Междувременно на 6 октомври Сталин предупреждава Георги Димитров по телефона: „Българите би трябвало да изтеглят своите войски от Тракия и Македония". (132) На 10 октомври, спазвайки субординацията, генерал Бирюзов на свой ред се обажда на Димитров от София, искайки потвърждение по същия въпрос. „Разясних му, че тези войски час по-скоро трябва да бъдат изтеглени", е записал Димитров в дневника си. (133) На следващия ден генералът изпраща писмо на Кимон Георгиев да бъдат изведени всички войски и чиновници от окупираните територии като необходима предпоставка за започване на преговорите, а московските вестници публикуват съобщение от името на трите Велики сили, в което се уточнява, че изтеглянето трябва да бъде напълно завършено в следващите 15 дни. (134) Българските надежди относно евентуална съветска помощ за запазване на новите територии приключват. Получил необходимата английска подкрепа, Молотов продължава натиска в текста на предстоящото споразумение да бъдат вписани постигнатите приоритети и на 17 октомври Хариман изпраща телеграма във Вашингтон: „Руснаците непоколебимо отказват да обсъждат включване в условията на примирието каквото и да е споменаване за равен глас в комисията на трите Велики сили след приключване на военните действия срещу Германия". (135) Не се увенчават с успех и последвалите американски опити да бъде активирана лондонската дипломация за упражняване на съвместен максимално възможен натиск срещу Кремъл за „тристранно разделяне на властта през периода след края на военните действия". (136)

На 15 октомври в Москва пристига определена с правителствено постановление българска делегация в състав: Петко Стайнов, Добри Терпешев, Никола Петков, Петко Стоянов и други придружаващи лица. Молотов приема българските представители и провежда с тях едночасов разговор. Наркомът ги предупреждава да не бъдат оптимисти относно клаузите на примирието, коменти-

ра политическата ситуация в страната, дава уверения за запазване на демократичното управление и обръща специално внимание на военните въпроси. Интересува се от броя на българските дивизии, тяхната дисциплина и боеспособност. Нарежда да бъдат прекратени всякакви чистки сред офицерите: „Трябва да запазите всички способни офицери отпреди преврата и да върнете ония, които по някои причини са били уволнени". (137) Иначе казано, комунистическият „лов на вещици" във военните среди е отложен, защото в Кремъл разчитат на помощта на българските въоръжени сили, както и на въоръжените сили на другите страни, сражаващи се под съветско командване, за да стигнат колкото е възможно по-навътре в Европа преди западните съюзници. Вече 10 дни българските войски водят изключително тежки боеве с Вермахта. В състава на Трети украински фронт са включени три български армии – Първа, Втора и Четвърта, командвани съответно от генералите Владимир Стойчев, Кирил Станчев и Боян Урумов. Войниците изпълняват своя дълг и няма да се огънат дори когато са изправени срещу елитните части на СС. Наркомът обаче има основания за безпокойство особено в дните, когато е разпоредено напускането на земите в Беломорието и Македония, а същевременно протичат решителни сражения срещу германските дивизии в Югославия. Пример за спорадично възникващо напрежение между българските и съветските командири е казаното от генерал Кирил Станчев на полковник Титов: „войните на българската армия не искат да настъпват, защото не знаят за какво воюват". (138) Думите на генерала отразяват недоволството поне на част от обикновените хора, неразбиращи геополитическите интереси на Великите сили и смисъла на войната срещу Райха. Народната логика и обществените коментари се свеждат често до сентенции като „Германците ни върнаха земите, които ни бяха несправедливо отнети с Ньойския договор през 1919 г., но англичаните и руснаците сега ни ги взимат, за да ги дадат отново на гърците и сърбите, а ние пък трябва да се бием срещу германците..." Непремерените изказвания на генерал Станчев не са забравени и макар да е участник в деветосептемврийския преврат, той ще бъде отстранен, а по-късно, заради други прегрешения, вкаран в затвора. Подобна е бъдещата участ на мнозина от дейците на кръга „Звено" и други формации от Отечествения фронт. Сталиновият модел на управление не включва хора със заслуги за установяването на новата власт, които биха могли да претендират за високи постове или да проявяват някакво свободомислие. Необходими са послушници, дължащи своето издигане

на волята на Москва. Подготовката за бъдещите промени в ръководството на армията започва още през септември. За помощник-командири и членове на командния състав са назначени доверени лица, предимно със съветско гражданство, завършили военна или политическа школа в Москва. Боян Българанов, Георги Дамянов, Иван Кинов, Петър Панчевски, Иван Винаров, Асен Греков, Иван Михайлов, Август Кабакчиев тепърва ще поемат ръководството на новата социалистическа армия. Като съветски служители без придобито българско гражданство те не са отговорни пред българските закони. (139) Командването и кадровият състав на царските войски ще водят битките до края на участието на страната във войната с Германия. Българските полкове ще преминат през Югославия и Унгария, ще достигнат до Австрийските Алпи. Ще удържат редица победи с цената на 40 000 души убити, ранени и безследно изчезнали. Войните ще получат множество национални и съветски отличия, но на България никога няма да бъде признат статут на съвоюваща държава срещу Хитлеровия райх. В Москва българската делегация е информирана, че подобен статут не следва да се очаква, а на 25 октомври при изнасяне на информацията за предстоящото примирие в британския парламент става ясно: „въпреки че България е обявила война на Германия, тя не е призната от нито едно съюзническо правителство за съвоюваща страна". (140)